

შავი ზღვის რეგიონის უსაფრთხოების პერსპექტივა ნატოსა და ევროკავშირის კონტექსტში

მაიორი პაატა მაისურაძე

საქართველოს თავდაცვის სამინისტრო

წვრთნებისა და სამხედრო განათლების სარდლობა

საერთო საჯარისო ცენტრის საბრძოლო უზრუნველყოფის ცენტრი,

სამხედრო ინსტრუქტორთა მომზადების კურსის უფროსი

აბსტრაქტი

სამეცნიერო ნაშრომის მიზანია შავი ზღვის რეგიონის წარმოჩენა, როგორც ერთ-ერთი ძირითადი გეოპოლიტიკური ლოკაცია ევროატლანტიკური უსაფრთხოებისათვის და საერთაშორისო ორგანიზაციების (ნატო; ევროკავშირი) ჩართულობის მნიშვნელობა, რეგიონში უსაფრთხო და სტაბილური გარემოს შესაქმნელად. ნაშრომში გაანალიზებულია, თუ რაოდენ მნიშვნელოვანია შავი ზღვის რეგიონის ქვეყნების ურთიერთობების გაღრმავება საერთაშორისო ორგანიზაციებთან სამხედრო და ეკონომიკურ სფეროში იმისათვის, რომ გაუმჯობესდეს სანაპირო ზოლის სოციალური ფონი და გაიზარდოს რეგიონის უსაფრთხოება გრძელვადიან პერსპექტივაში. აღნიშნული ნაშრომი გვიჩვენებს, რომ რუსეთის ფედერაციიდან შავი ზღვის სანაპირო ზოლში მომდინარე საფრთხეები პირდაპირ ზეგავლენას ახდენს ევროატლანტიკურ უსაფრთხოებაზე. შესაბამისად, ევროპული სტაბილურობისათვის მნიშვნელოვანია ისეთი გარემოს შექმნა, რომელიც მოითხოვს უფრო მეტ სტრატეგიულ და სისტემურ მიდგომას, ვინაიდან რეგიონი დღესდღეობით წარმოადგენს გლობალური უსაფრთხოების ყველაზე მოწყვლად ავანსცენას. ნაშრომი შეისწავლის შავი ზღვის რეგიონში ევროატლანტიკური ალიანსისა და ევროკავშირის შემდგომი გაფართოების პერსპექტივას, როგორც ერთდერთ პასუხს არსებული საფრთხეებისა და გამოწვევების შესაკავებლად, დადებითი დინამიკის შენარჩუნების მიზნით.

საკვანძო სიტყვები:

შავი ზღვის რეგიონი, საერთაშორისო ორგანიზაციები, უსაფრთხოება, სტაბილური განვითარება.

Security Perspective of the Black Sea Region in the Context of NATO and the European Union

Major Paata Maisuradze

Ministry of Defence of Georgia

Training and Military Education Command

Combat Support Center, Combined Arms Center,

Head of Military Instructor Training Course

Abstract

The aim of the scientific work is to represent the Black Sea region as one of the main geopolitical locations for Euro-Atlantic security and the importance of the involvement of the international organizations (NATO, EU) in order to create a safe and stable environment in the region. There is analyzed in the scientific work that how important it is to deepen the relations of the countries of the Black Sea region with the international organizations in the military and economic fields in order to improve the social background of the coastline and increase the security of the region in the long term perspective. This scientific work shows that the threats coming from the Russian Federation in the Black Sea coastline have a direct impact on the Euro-Atlantic security. Therefore, it is important for European stability to create such an environment that requires a more strategic and systematic approach, since nowadays, the region is the most vulnerable scene of the global security. This scientific work examines the perspective of further expansion of the Euro-Atlantic Alliance and the European Union in the Black Sea region as the only response to contain the current threats and challenges, in order to maintain positive dynamics.

Keywords:

Black Sea Region, International Organizations, Security, Stable Development.

შესავალი

შავი ზღვის რეგიონი საუკუნეების განმავლობაში იმპერიებისა და რეგიონალური სახელმწიფოების დაპირისპირების ადგილი იყო და დღემდე მნიშვნელოვან გეოპოლიტიკურ ლოკაციად განიხილება. იგი ევრაზიის გზაჯვარედინზე მდებარეობს და წარმოადგენს კასპიის, ეგეოსის და ხმელთაშუა ზღვებს შორის დამაკავშირებელ ხაზს (ა.ჩიტალაძე 2018). თანამედროვე პერიოდში განსაკუთრებით გაიზარდა საერთაშორისო ორგანიზაციების (ნატო,¹ ევროკავშირი²) ინტერესები რეგიონისადმი. შავი ზღვის აუზში დომინანტური მდგომარეობის მოპოვებას ცდილობს რუსეთის ფედერაციაც, რომელიც ხშირ შემთხვევაში აგრესიული პოლიტიკის გატარებასაც არ ერიდება, რაც ნეგატიურად აისახება რეგიონის უსაფრთხოებაზე. გრძელვადიან პერსპექტივაში გაზრდილი რისკები საფრთხეს უქმნის, არა მარტო შავი ზღვის აუზის სახელმწიფოთა განვითარებას, არამედ ზოგადად ევროპის სტაბილურობასა და უსაფრთხოებას. გარდა რუსეთის ფედერაციისა, რომლის აქტიური ჩართულობა ხელს უშლის საერთაშორისო ორგანიზაციების რეგიონში გამყარების პოლიტიკას, რომელიც მის აგრესიულ საგარეო ინტერესებს ეწინააღმდეგება, სანაპირო ქვეყნები ემხრობიან მათთან პარტნიორული ურთიერთობების გაზრდას და შავი ზღვის აუზში ერთობლივი პროექტების განხორციელებას. ამრიგად, რეგიონის განვითარება და უსაფრთხო გარემოს შექმნა შეუძლებელია ნატოსთან და ევროკავშირთან მჭიდრო თანამშრომლობის გარეშე.

ნატო და შავი ზღვის რეგიონი

პირველ რიგში უნდა ითქვას, რომ შავი ზღვის რეგიონის უსაფრთხოება პირდაპირ კავშირშია ალიანსის უსაფრთხოებასთან. ნატო-ს ინტერესები რეგიონის მიმართ გამოიხატება დემოკრატიის გავრცელებაში, სტაბილური გარემოს შექმნაში და სატრანზიტო მარშრუტების უსაფრთხოების უზრუნველყოფაში. შავი ზღვის სანაპიროს 6 ქვეყნიდან 3 ალიანსის წევრია, ხოლო 2 ნატოში ინტეგრაციისკენ მიისწრაფვის (ა.ჩიტალაძე 2018). შესაბამისად, რეგიონს მისთვის სტრატეგიული მნიშვნელობა აქვს სამხედრო თვალსაზრისით და ამავდროულად, რუსეთის შეკავების საპირწონე ძალას წარმოადგენს. ალიანსის პოლიტიკა შავი ზღვის ქვეყნებში სამხედრო რეფორმების გატარება და მათ მიერ, შესაბამისი სტანდარტების დაკმაყოფილებაა, რაც კიდევ უფრო გაზრდის თავდაცვისუნარიანობას და რეგიონის უსაფრთხოებას. აქედან გამომდინარე, ნატო-ს ჩართულობა, როგორც სახმელეთო, ასევე საზღვაო მიმართულებით გამოიწვევს რუსეთის ფედერაციის აგრესიული პოლიტიკის დაბალანსებას. ალიანსის საწვრთნელი მისიები, წევრი და მოკავშირე ქვეყნების ჩართულობით, მნიშვნელოვანია რეგიონის უსაფრთხოებისათვის. უნდა გაძლიერდეს პარტნიორობის სამოქმედო გეგმები ტერორიზმის წინააღმდეგ საბრძოლველად, სადაც მონაწილეობას მიიღებენ შავი ზღვის აუზის წევრი ქვეყნებიც. მხოლოდ ერთიანი ძალისხმევით არის შესაძლებელი ისეთი გლობალური პრობლემის მოგვარება, როგორიც საერთაშორისო ტერორიზმია. შავი ზღვის აუზი განსაკუთრებით მოწყვლადია ამ მიმართულებით, ვინაიდან რუსეთის ფედერაცია, მისი გავლენის ქვეშ მყოფი სეპარატისტული ხელისუფლებების დახმარებით, ხელს უწყობს არასტაბილური გარემოს შექმნას რეგიონში. მაგალითად, სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის თვითგამოცხადებული რესპუბლიკები, უკრაინის ნაწილის ანექსია და იქ შექმნილი არასტაბილური გარემო. შავი ზღვის რეგიონის სამომავლო განვითარებისთვის მნიშვნელოვანია უსაფრთხო და სტაბილური გარემოს შექმნა. ამიტომ, ალიანსმა უნდა გააგრძელოს რეგიონის მონიტორინგი³ და მისი მხრიდან საფრთხეებზე რეაგირება უნდა იყოს მყისიერი. გარდა ამისა, აქტიურად უნდა ითანამშრომლოს პარტნიორებთან, რათა გაზარდოს ინფორმაციულობის დონე და ხელი შეუწყოს გამოწვევებთან გამკლავებისათვის საერთო მიდგომის ჩამოყალიბებას (Larrabee 2009, 301-315). ნატო-ს მიერ უფრო მეტი ქმედითი ნაბიჯები უნდა გადაიდგას რეგიონის გაძლიერებისათვის და დაგმოხილი იქნას რუსეთის მხრიდან სუვერენული სახელმწიფოების, ძალისმიერი მეთოდით, ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევა და ოკუპირებულ ტერიტორიებზე დაშინების და დესტაბილიზაციის შექმნის მცდელობა. ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის მიერ, შავი ზღვის აუზში სამხედრო წარმომადგენლობის გაზრდა იქნება ნათელი მაგალითი იმისა, რომ იგი არ შეურიგდება ფედერაციის მიერ გატარებულ საგარეო პოლიტიკას. რეგიონის უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული ანალიზის განხილვის შედეგად კარგად ჩანს, რომ რუსეთი მომავალშიც გააგრძელებს დესტრუქციულ ქმედებებს,⁴ რაც საბოლოო ჯამში გამოიწვევს ძალთა ბალანსის ცვლილებას. აქედან გამომდინარე, ნატო-ს დროული რეაგირება მომდინარე საფრთხეებზე მანიშნებელი იქნება იმისა, რომ შავი ზღვის რეგიონში კოლექტიური უსაფრთხოების შექმნისთვის სანაპიროს წევრი ქვეყნების ალიანსთან ერთიანობით მიიღწევა რეგიონის უსაფრთხოება.

1 ნატო-ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების სამხედრო-პოლიტიკური ალიანსი.

2 ევროკავშირი-ევროპის სახელმწიფოთა ეკონომიკურ-პოლიტიკური გაერთიანება.

3 მონიტორინგი-დაკვირვება, ინფორმაციის სისტემატური შეკრება და დამუშავება.

4 დესტრუქციული ქმედება-მიზანმიმართული ხელისშემშლელი ქცევის ფორმა, პირადი ინტერესის განხორციელების მიზნით.

ევროკავშირი და შავი ზღვის რეგიონი

ევროკავშირისთვის სტრატეგიულად მნიშვნელოვანია შავი ზღვის რეგიონი, ვინაიდან წარმოადგენს ვაჭრობისა და ენერგეტიკული უსაფრთხოების დერეფანს. რეგიონში არსებული გამოწვევები და შესაძლებლობები ევროკავშირმა საკუთარ საფრთხედ და სარგებლად უნდა აღიქვას. ორგანიზაციის თანამშრომლობა შავი ზღვის აუზის ქვეყნებთან უნდა გაღრმავდეს ისეთ სფეროებში, როგორც არის ეკონომიკური პროექტები, ადამიანის უფლებების დაცვა, განსაკუთრებით ოკუპირებულ ტერიტორიებზე და დემოკრატიული ინსტიტუტების გაძლიერება. ევროკავშირის მხრიდან უნდა შემუშავდეს ერთიანი სტრატეგია აღნიშნული პროცესების თანმიმდევრული განვითარებისთვის. გარდა ამისა, მან უნდა ითამაშოს აქტიური როლი რეგიონის უსაფრთხოების ჩამოყალიბებაში. შავი ზღვის აუზი მნიშვნელოვანი უნდა იყოს ევროკავშირისთვის, ვინაიდან გეოგრაფიული თვალსაზრისით მეტწილად ევროპულ რეგიონს წარმოადგენს და მისი შემადგენელი ნაწილია. მიუხედავად იმისა, რომ ჯერ კიდევ ბევრი ნაბიჯია გადასადგმელი, რეგიონის ევროკავშირთან დაახლოების მიზნით, ამ ეტაპზე შავი ზღვის აუზს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ორგანიზაციის პოლიტიკაში. მაგალითად, ევროკავშირის მიერ შემუშავებულ „საგარეო და უსაფრთხოების გლობალურ სტრატეგიაში“ შავი ზღვის რეგიონი ნახსენებია სანაპირო ქვეყნებთან ურთიერთობის გაღრმავების და რუსეთის მხარდ აგრესიასთან გამკლავების კონტექსტში. დოკუმენტში აღნიშნულია, რომ რუსეთის ფედერაციის მიერ, შავი ზღვის რეგიონში გამოწვეული, ხელოვნურად გაჭიანურებული კონფლიქტები გამოწვევას წარმოადგენს ევროპის უსაფრთხოებისათვის. აქედან გამომდინარე, ევროკავშირი გამოხატავს რეგიონის ქვეყნებთან ეკონომიკური ურთიერთობების გაღრმავების, დემოკრატიისა და ადამიანის უფლებების დაცვის მზაობას, რათა თითოეულ სახელმწიფოს ჰქონდეს საკუთარი მომავლის არჩევის უფლება (European Parliament resolution 2011).

მეორე მხრივ, შავი ზღვის რეგიონში არსებული კონფლიქტების გადაჭრაში ევროკავშირის და ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის ნაკლებეფექტური ჩართულობა და არამტკიცე რეგიონული პოლიტიკა, უბიძგებს რუსეთის ფედერაციას უფრო მეტი აქტიურობისკენ. ასეთ შემთხვევაში, გაიზრდება აგრესიული ზეწოლა სანაპირო ქვეყნებზე. განსაკუთრებით მაღალი რისკის ქვეშ აღმოჩნდებიან შავი ზღვის აუზის ის სახელმწიფოები, რომლებიც ნატოსა და ევროკავშირის წევრები არ არიან. ამის საწინააღმდეგოდ უნდა ითქვას, რომ რეგიონის ქვეყნების კონსოლიდაციით, ერთიანი მიზანმიმართული სტრატეგიითა და საერთაშორისო ორგანიზაციების მეტი ჩართულობით, შესაძლებელია მომდინარე საფრთხეების განეიტრალება და რეგიონის განვითარება.

დასკვნა

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ შავი ზღვის აუზის პროგრესირება და სტაბილური გარემოს შექმნა შესაძლებელია ნატოსთან და ევროკავშირთან ალიანსით. რეგიონის უსაფრთხოებას ნატო-ს დღის წესრიგში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია. შესაბამისად, სამომავლოდ მისი ჩართულობა მიმდინარე პროცესებში კიდევ უფრო უნდა გაიზარდოს. ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის მიზანი რუსეთის ფედერაციის შეკავება და შავი ზღვის აუზის სტაბილურობის უზრუნველყოფაა, რაც რეგიონში უსაფრთხო სისტემის განმტკიცებას და საკუთარი პოზიციის გაძლიერებას შეუწყობს ხელს. რაც შეეხება ევროკავშირს, მისი ინტერესი სანაპირო ქვეყნებთან ეკონომიკური ურთიერთობების გაღრმავებას უკავშირდება. აღნიშნული პოლიტიკა, გარდა რუსეთისა, თავსებადია შავი ზღვის აუზის წევრი სახელმწიფოების მისწრაფებებთან. შავი ზღვის რეგიონში ნატოსა და ევროკავშირის შემდგომი გაფართოება არის ერთადერთი ადეკვატური პაუსხი არსებული საფრთხეებისა და გამოწვევების სრულფასოვნად შესაკავებლად. შესაბამისად, აუცილებელია ორგანიზაციებსა და სანაპირო ქვეყნებს შორის ქმედითი ნაბიჯების გადადგმა და დადებითი დინამიკის შენარჩუნება (ნ.სამადაშვილი 2017). საერთაშორისო ორგანიზაციებსა და რეგიონის სახელმწიფოებს შორის მყარი ურთიერთკავშირი გააძლიერებს უსაფრთხოების მექანიზმებს და გაართულებს რუსეთის მხრიდან აგრესიის განხორციელების შესაძლებლობებს. როგორც ნატო, ასევე ევროკავშირი მკაფიოდ უნდა აცნობიერებდნენ, რომ დესტრუქციული ძალა საფრთხეს უქმნის, არა მარტო შავი ზღვის რეგიონის ქვეყნებს, არამედ ევროპის უსაფრთხოებასაც.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ანთაძე გიორგი, ლეჟავა ნინო. საქართველოს თავდაცვის მოდელები ტოტალური თავდაცვის სისტემაში. საქართველოს პარლამენტის კვლევითი ცენტრი. თბ., 2020 წ.;
2. ეროვნული უსაფრთხოების პოლიტიკის დაგეგმვისა და კოორდინაციის წესის შესახებ. თბ., 2015 წ.;
3. რონდელი ალექსანდრე. პატარა ქვეყანა საერთაშორისო სისტემაში. საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობათა კვლევების ფონდი. თბ., 2009 წ.;
4. საქართველოს კონსტიტუცია. თბ., 2018 წ.;
5. ოკუპირებული ტერიტორია-ერთი სახელმწიფოს მიერ სხვა ქვეყნის ტერიტორიის ძალისმიერი მეთოდით დაკავება.

5. ტოტალური თავდაცვის კონცეფცია (პროექტი). თბ., 2017 წ.;
6. ხაჩიძე ნიკოლოზ. სამოქალაქო თავდაცვა, როგორც სახელმწიფოს შიდა უსაფრთხოებისა და თავდაცვისუნარიანობის ამაღლების მნიშვნელოვანი ფაქტორი. ეროვნული თავდაცვის აკადემია. გორი, 2022 წ..